

Verslag 2022

Educatie RivierPark MaasVallei

Veldlessen in

Borgharen

Meers

Elba

Educatieproject

Op speurtocht in Rivierpark MaasVallei

Met financiering van

Consortium Grensmaas
Rijkswaterstaat/Maaswerken
Nationale Postcode Loterij

Concept/Coördinatie

ARK Natuurontwikkeling

Uitvoering

CNME Maastricht
CNME De Rollen

Inhoudsopgave

1. Voorwoord	4
2. Deelnemers 2022	5
3. Verslag veldlessen Borgharen	6
4. Verslag Veldlessen Meers en Elba	23

1. Voorwoord

Het was een bijzonder jaar, 2022. Eindelijk, na twee vervelende jaren met Covid konden scholen weer op een normale manier deelnemen aan de veldlessen in Rivierpark MaasVallei. En dat deden ze, en hoe! Nog nooit schreven zoveel groepen zich voor het lesprogramma in.

In 2020 en 2021 was de vrees dat scholen zouden gaan afhaken als het lijntje eenmaal verbroken is. Maar die zorg bleek onterecht. Enerzijds is er in de twee voorgaande jaren veel moeite gedaan om contact te houden met de scholen door alternatieve programma's aan te bieden, al was het aanbod vaak tevergeefs vanwege alsmear andere/zwaardere beperkingen. Anderzijds kunnen we concluderen dat leerkrachten de rijzende ster die de Grensmaas is én het lesprogramma met Moeder Maas als leslokaal, voor goed in hun hart hebben gesloten.

Zo ook de leerlingen. In dit verslag kun je het allemaal lezen!

In hun hart gesloten...

2. Deelnemers 2022

	School	Uit	Gebied	Groep	Aantal groepen
1	Anne Frank	Heugem	Borgharen	7a en 7b	2
2	Lindegaerd	Rothem	Borgharen	6/7	1
3	Mijn Spoor	Heerlen	Borgharen	7 en 8	2
4	Triangel	Ulestraten	Borgharen	6	1
5	Regenboog	Maastricht	Borgharen	7/8	1
6	J.F. Kennedy	Maastricht	Borgharen	7a, 7b en 7c	3
7	Maurice Rose	Margraten	Borgharen	5/6 en 6	2
8	Bundeling	Bunde	Borgharen	7 en 8	2
9	Vlinderboom	Maastricht	Borgharen	8a en 8b	2
10	St Pieter	Maastricht	Borgharen	7a en 7b	2
11	Maasköpkes	Borgharen	Borgharen	5/6 en 7/8	2
12	Franciscus	Bunde	Borgharen	7/8a, 7/8b en 7/8c	3
13	Ondersteboven	Geulle	Borgharen	7/8	1
14	Pabo/Maasköpkes	Sittard	Borgharen	2x eerstejaars	2
	AANTAL GROEPEN CNME MAASTRICHT				26
1	Baeks Kompas	Beek	Meers	7	1
2	Aan de Meule	Sittard	Meers	8	1
3	Aelse	Elsloo	Meers	8a, 8b en 8c	3
4	Maaskei	Stein	Meers	8	1
5	Loedoes	Sittard	Meers	6a+b, 8a+b, 7a, 7/8	6
6	Kerensheide	Stein	Meers	6/8 en 5/7	2
7	Wegwijzer	Landgraaf	Meers	6 en 7	2
8	Loft	Sittard	Meers	6/7/8	1
9	Heuvelke	Geleen	Meers	6	1
10	Duizendpoot	Geleen	Meers	6/7a, 6/7b, 7/8 en 8	4
11	De Maaskei	Urmond	Meers	8	1
12	Maasparel	Stevensweert	Elba	8 en 6/7	2
13	Patricius	Echt	Elba	6	1
14	Driepas Echt	Echt	Elba	7 en 8	2
15	Kingbeek	Obbicht/Gr' bicht	Elba	6 en 7	2
	AANTAL GROEPEN CNME DE ROLLEN				30
	TOTAAL AANTAL GROEPEN				56
	TOTAAL AANTAL SCHOLEN				29
	TOTAAL AANTAL KINDEREN				1.386
	TOTAAL AANTAL DEELNEMERS INCLUSIEF BEGELEIDING				1.737

Massa's bloemen vinden spontaan hun plekje op de afgegraven Maasoever. Met zoveel bloemen is plukken en mooie dingen maken geen probleem. De grote grazers eten er ook van, er is genoeg!

3. Verslag veldlessen Borgharen

CNME Maastricht/Josien van Boekel

INHOUD

1. *We mogen weer!*
2. *Nog even een bijzondere terugblik*
3. *Meegedreven met het water....*
4. *Ook dat nog!*
5. *Een rugzak vol ervaringen*
6. *Speciaal bezoek, speciale aandacht*

1. We mogen weer!

Ondanks alle grilligheden van de natuur - behalve covid ook vogelgriep en niet te vergeten het hoogwater van 2021 - genieten maar liefst 800 kinderen en hun begeleiders in 2022 van de veldlessen in Borgharen. Al struinend maken ze kennis met de pionierende flora en fauna, het gedrag van grote grazers en met de trekvogels. Ze verzamelen stenen, onderzoeken waterbeestjes en maken kunstwerkjes. Veel enthousiasme en momenten van verwondering, verbazing en soms verzuchting.

Ook als veldlesbegeleider is het een feest om de draad weer op te pakken. En nog vóóordat de werving van schoolklassen van start gaat, komen de eerste aanvragen al binnen. De leerkrachten kijken er naar uit om met hun klas weer naar de Maasvallei te komen.

2. Nog even een bijzondere terugblik

Als voorbereiding op de veldles krijgen de kinderen in de klas uitleg aan de hand van een powerpoint presentatie en mogen ze vondsten en sporen uit de Maasvallei bekijken en besnuffelen. Tijdens de presentatie is dit jaar uitgebreid stil gestaan bij de overstromingen van juli 2021. Niet alleen het Maasdal werd hierdoor getroffen, maar ook het Geuldal.

De eerste presentatie van dit jaar is bij groep 7 van basisschool Anne Frank in Heugem. Na uitleg over de praktische kant van de veldles volgt het verhaal van de Maas en het Grensmaasproject. Al snel gaan 'n paar handen de lucht in. De kinderen willen vertellen over die spannende dagen in de week vóór de zomervakantie van vorig jaar. Hun school ligt immers op een steenworp afstand van de Maas, maar ook van hun huis, hun tuin, hun straat of hun speelveldje. Vanwege de dreigende overstroming werd hun dorp geëvacueerd. Herinneringen komen weer boven, ze zitten op het puntje van hun stoel.

De leerkracht haakt er op in en vertelt over de impact die het hoogwater op de school heeft gehad. Het zijn indrukwekkende verhalen, om stil van te worden.

Nu is het extra waardevol om uitleg te kunnen geven over de Maas als regenrivier, het grind dat door de rivier wordt meegenomen, het Grensmaasproject waarbij grindwinning gecombineerd wordt met hoogwaterbescherming en natuurontwikkeling. Samen met de kinderen kunnen we concluderen dat het idee om ruimte te maken voor de rivier succesvol is.

Hoe mooi is het dan om de kinderen uit te kunnen nodigen voor een veldles dáár langs die Maas. Waar ze mogen struinen en speuren in het nieuwe natuurgebied:

- om kennis te maken met de flora en fauna die zich daar spontaan ontwikkelen
- om stenen te zoeken op de drooggevalle grindbanken
- om waterbeestjes te scheppen aan de rand van de oevers
- om fleurige bloemen en insecten te zoeken in de lappendeken van grassen, kruiden en struiken
- om op zoek te gaan naar de grote grazers: Gallowayrunderen en Konikpaarden.
- om te zien dat de natuur de draad weer heeft opgepakt, de mee gestroomde zaden gekiemd zijn en de runderen en paarden weer jonkies hebben gekregen.

Ook bij de scholen van Bunde maakt de powerpoint presentatie veel verhalen los. Hier trad in eerste instantie de overvolle Geul buiten haar oevers. En daar waar de Geul uitmondt in de Maas was het dubbelop. Toen de laaggelegen delen van het dorp moesten evacueren vanwege een mogelijke doorbraak van de dijk van het Julianakanaal, werd de situatie echt griezelig. De herinneringen waren een beetje weggeëbd, vertelt de leerkracht, maar het is goed om er nu weer met de kinderen over te praten. Toeval of niet: het geluid van de testsirenes op maandag 4 juli tijdens deze presentatie brengt de herinneringen weer voelbaar tot leven.

Een greep uit de kinderverhalen.....

..... de politie auto's reden door de straten.....door de luidsprekers vertelden ze dat iedereen z'n spulletjes moest pakken en snel het dorp verlaten.

.....het onbegrepen jongetje dat aanvoelde dat het beter was om weg te gaan net zoals het vossengezin in Borgharen.....maar papa en mama wilden niet.

.....het meisje dat haar hamster mee wilde nemen naar oma, maar oma had geen kooi. Het beestje moest mee en logeerde daarom in een oud vogelkooitje.

Na de powerpoint presentatie kunnen leerlingen de meegebrachte vondsten en sporen uit de Maasvallei bekijken en besnuffelen.

3. Meegedreven met het water

Hoogwater laat zijn sporen na. Soms hele poëtische sporen van de natuur. Maar helaas zijn veel sporen mensen-sporen van de ergste soort. Gaandeweg de zomer, zakt het waterpeil en vallen de grindbanken steeds verder droog. Tijdens de veldlessen kunnen we deze niet negeren: winkelkarretjes, speelgoed, autobanden, klike's, schoenen, boterkuipjes..... achtergebleven op het grind.

Net zoals elk jaar kiemen de door het water meegenomen zaden op de leemafzetting, op de zandbanken en tussen de stenen. De Konikpaarden en de Gallowayrunderen laveren hier dagelijks tussendoor. De verse kruiden en kiemende boompjes zijn voor hen een smakelijk hapje. Het zwerfvuil lijkt hen niet te deren.

Bloemetjes langs de Maas na het hoogwater.....

4. Ook dat nog...vogelgriep in de Maasvallei bij Maastricht

Het kwam niet als een verrassing. Door trekvogels meegenomen, verspreidde het vogelgriep virus zich ook hier, met als gevolg dat begin oktober struinende kinderen de eerste dode ganzen vonden. Enkele dagen later wordt officieel vastgesteld dat de vogelgriep nu ook het gebied langs de Maas bij Borgharen heeft bereikt. Blauwe waarschuwborden ('Let op Vogelgriep') worden opgehangen bij de toegangspoortjes en de veldlessen moeten worden aangepast.

En toch.....

Zoals in de inleiding te lezen is: ondanks de grillen van de natuur geniet dit jaar een record aantal kinderen met en volwassenen (begeleiders), van de veldlessen bij Borgharen.

5. Een rugzak vol ervaringen.....

Bij het toegangspoortje zit vaak "onze" torenvalk op het informatiebord van SBB. Met zijn spiedende ogen zal hij boven onze veldlesplek blijven rondzweven op zoek naar een smakelijke muis. De kinderen zijn al meteen gefascineerd door dit gedrag.....zitten hier ook muizen?.....ieieieuw!

Zodra de koffers met veldlesmaterialen worden open gemaakt, drommen de kinderen samen om te kijken wat erin zit. Loepen, verrekijkers, schepnetten.....Bij elke opdracht krijgen ze een opdrachtkaart, een zoekkaart en materialen met bijbehorende instructies.

In de eerste weken van de veldlesperiode valt het de leerkrachten op dat de kinderen moeten wennen aan de ruimte en aan de vrijheid die ze krijgen om hier op struintocht te gaan. Het blijkt toch wat onwennig na alle beperkingen tijdens de coronaperiode.

Maar de veldlesopdrachten helpen hen op weg en al snel ervaart iedereen weer hoe leuk dit is.

Bedachtzame kinderen blijken heel handig te zijn in het vangen van `n kikker of `n sprinkhaan en drukke kinderen in de klas ontpoppen zich hier tot goed samenwerkende avonturiers.....er worden wedstrijdjes stenen ketsen georganiseerd en hutten gebouwd van aangespoeld hout...

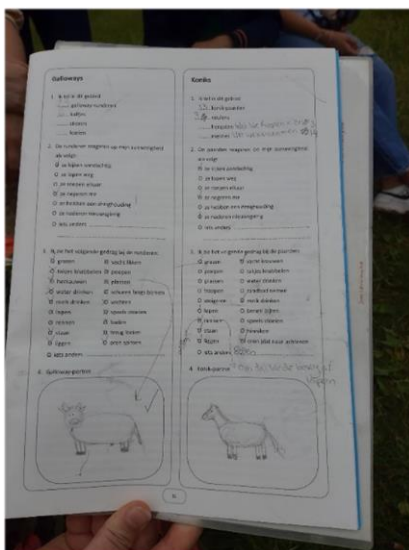

Om “de grote grazers” te spotten , krijgt elk kind een verrekijker mee. De regel is immers om minimaal 25 meter afstand te houden. Op sommige dagen kunnen ze toch niet gevonden worden. Er is veel ruimte voor de grazers en soms ‘verstoppen’ ze zich op de rust- en schaduwplekken her en der in het gebied.

Er zijn ook dagen dat de kuddes zo dichtbij komen grazen dat we ze vanaf de grote zwerfkeien bij de veldlesplek op het gemak kunnen observeren.

Elke groep krijgt een werkboekje mee. De kinderen kunnen daarin de vragen beantwoorden en invullen die ook op de geplastificeerde opdrachtkaarten staan. De ervaring is dat van de invulboekjes steeds minder gebruik wordt gemaakten toch.....voor sommige groepjes is het wel degelijk een hele fijne werkform.

De vondsten tijdens de opdracht met de titel **“Grote speurtocht”** zorgen steeds weer voor verbazing en enthousiaste uitroepen zoals “ja écht, is dat een bot van een écht dier?””heeft de bever aan deze tak geknaagd?.....”ik voel de ribbels van z’n tanden!””zijn dit de haren van de Galloway?””van welke vogel is dit ei?”Mag ik dat dashboard mee naar huis nemen?

Deze grote speurtocht wordt gecombineerd met de opdracht **“lijkenpikkers”**. Wanneer een dood beest gevonden wordt, mogen ze dit bestuderen. Een beetje vies, maar ook heel spannend.

Dit jaar worden de opdrachten om te zoeken naar vogelveren, poep en kadavers geschrapt vanwege de vogelgriep. Vanaf oktober wordt ook het zoeken, vangen en bestuderen van **“waterdiertjes”** geschrapt. Tot grote teleurstelling van de leerkrachten. Zij weten immers uit voorgaande jaren, hoe leuk dit voor de kinderen is. Uit voorzorg gaan de groepen dan ook niet meer de grindbanken op om stenen te zoeken; het is de rust- en fourageerplek van veel (misschien wel zieke) vogels.

In het water en op de grindbanken, toen het nog kon...

De verbazing is steeds weer groot wanneer er verteld wordt dat **“kleine beestjes”** ook in de poep van de Galloways te vinden zijn. Vlinders in de zon, spinnen in het spinnenweb, mieren onder de steen, regenwormen in de grond, dat is allemaal logisch. Maar kevers in de poep lijkt voor hen een brug te ver..... Aha, zitten er daarom vaak gaatjes in de poep? Yep. Pak maar eens een stok en peuter ermee in de poep..... Wow!

Slakken zijn grappige diertjes om door je zelfgemaakt tuintje te laten glibberen.....

En als de wespenspin wordt gevonden, gaan de kinderen rustig naast het web zitten om haar te observeren. Tot hun verbazing zien ze hoe een sprinkhaan in het web springt en de spin hem vliegensvlug met haar plakkerige draden omwikkelt.....

Stenen zoeken, verzamelen, vergelijken, bestuderen, ketsen, torens bouwen...

“Geurige creaties”: parfum maken van bloemen, bladeren en mosjes, en dan met de ogen dicht je eigen parfum herkennen.

Na afloop ruimen we samen op en lopen met de materialenkisten en druipende schepnetten terug naar de uitgang. Alle begeleiders krijgen als bedankje het boekje “ **grote grazers** MAG HET IETS WILDER? “

Een dag vol inspiratie en nieuwe ervaringen voor onze leerkrachten van de toekomst !

Veldlessen Borgharen

Met dank aan

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

4. Verslag veldlessen Meers/Elba

CNME De Rollen/Lianne van Tilburg, Luciënne Wolthuis

INHOUD

1. *Uitvoering*
2. *Ervaringen van de veldlesbegeleiders*
3. *Anekdotes van de kinderen*
4. *Met Ecsplora op pad*

In 2022 konden de lessen langs de Grensmaas weer plaatsvinden. Stichting De Rollen neemt daarbij twee locaties onder haar hoede: Meers en Elba. In dit verslag worden de uitgevoerde activiteiten en bijzondere momenten beschreven. Er was heel veel animo, zeven groepen konden zelfs niet worden ingeroosterd en staan op de wachtlijst voor 2023.

1. Uitvoering

De lessen zijn tussen mei en oktober 2022 uitgevoerd bij Meers en de Elba. Gezien het grote animo hebben wij er soms voor gekozen om meerdere groepen van dezelfde school tegelijkertijd te ontvangen. Daarbij waren vanuit De Rollen Lucienne en Lianne tegelijkertijd aanwezig. Dit werkte vrij goed, maar kleinere groepen geven meer ruimte voor flexibiliteit met de materialen.

Natuurgebied Elba lijkt meer geschikt voor het uitvoeren van opdrachten 'op het droge', terwijl in Meers juist de wateropdrachten erg in trek zijn. De grote grazers blijven indrukwekkend voor de leerlingen. Dat bleek al bij de PowerPoint presentatie in de klaslokalen. Zodra de runderen en de paarden in beeld kwamen, schoten de vingers omhoog. Kinderen zaten vol met vragen en vonden het wel spannend, zulke grote dieren.

Leerlingen, begeleidende volwassenen en leerkrachten gaven allemaal terug dat de ochtenden in het veld heel leuk en leerzaam zijn. Meerdere leerlingen en begeleiders gaven aan na de lessen in het veld graag nog een keer terug willen gaan naar de Grensmaas.

2. Ervaringen van de veldlesbegeleiders

- Leerkrachten benadrukken het belang van deze lessen voor met name de kwetsbare leerlingen. Niet iedereen heeft een solide thuisbasis waarbij de ouder(s) en/of verzorger(s) met de kinderen de natuur in gaat. Voor een aantal kinderen was dit dan ook de eerste keer dat ze in deze gebieden kwamen, en een van de weinige keren dat zij überhaupt zo in de natuur komen.
- Ouders / begeleiders die aangeven dat ze bij de Grensmaas in Meers nog nooit zijn geweest, maar het na de veldles zo leuk vonden dat ze zeker nog een keer terug komen. Men is verbaasd dat de gebieden openlijk toegankelijk zijn; zij verwachtten bepaalde restricties of toegang. Deze verwachting leefde ook onder de leerlingen. Men was dus positief verrast over de gebieden.
- Waterdiertjes, stenen en de grote grazers bekijken en bij sommige groepen neuzen naar geuren, kleine diertjes, zijn dit jaar vooral bij de Elba met zijn bloemenpracht zijn zeer populair. De opdrachten rondom vogels en planten zijn iets minder in trek.
- Er is weinig materiaal kwijt geraakt. Enkele loop(potjes) en opdrachtkaarten. Er wordt zorgvuldig met het materiaal omgegaan.
- De leefregels in het gebied worden goed nageleefd, al blijft het verliezen van papiertjes en afval een aandachtspunt.
- Het is voor scholen lastig om voldoende begeleiders te vinden die mee kunnen/willen gaan. Tot nu toe is het iedere school wel gelukt, maar soms werd het nog spannend of alles door kon gaan.
- Het grootste aandeel deelgenomen leerlingen bestaat uit groep 8 (inclusief combinatiegroepen met groep 8). De opdrachten zijn voor zowel jong als oud goed te doen.

3. Anekdoten van leerlingen

- “Ik heb geleerd dat als je begeleider zegt dat je niet in het water moet gaan, dat je dan júst moet gaan!”
- “Hoe nat word ik van water?”
- “Hoe nat is de Maas?”
- “Al lijkt de poep/vla nog zo hard..... trap er toch maar niet in.”
- Begeleider: “Als je een koeienvlaai ziet, moet je er met een stokje in roeren”
Leerling: “Mag ik er ook van proeven dan?”
- “We gingen op zoek naar de Gallowayrunderen, en zagen het wilgenbosje. Daar wilden we in. Maar we zijn echt 20 minuten bezig geweest om een paadje te vinden zodat we het bosje in konden gaan! Toen vonden we een padje. In het bos lag een kalfje, zó lief. Die hebben we bekeken. De rest van die Galloways lagen er ook heel chill. Ja dat was wel een avontuur.”
- Leerlingen die met bijna 6kg aan stenen in de tas naar huis gaan, omdat ze zoveel toffe dingen vinden.
- Leerling wijst op kroeg ‘Café de Witte Börstel’ in Meers en vraagt aan Lianne:
“Woon jij hier?!”
Lianne: “Nee, ik woon niet in een kroeg. Ik woon bij jullie school in de wijk!”
Leerling kijkt vervolgens vol ongeloof naar Lianne.
- Paar leerlingen hebben een ruggenwervel gevonden van (we denken) een koe.
- “Dit is echt heel leuk, ik wil hier nog eens naar toe!”
- Leerling, kletsnat van het water: “Ik wilde weten hoe diep het er was... Nu weet ik het.”
- “We hebben een zeearend gezien!”, zegt een leerling, terwijl deze naar de blauwe reiger verwijst.
- In Meers ligt een veldje met melkkoeien naast de Bomencirkel. Een paar leerlingen lopen naar deze koeien toe om ze van dichtbij te bekijken, na verzekerd te hebben dat melkvee en Galloway-runderen twee verschillende dieren zijn.
Ze kietelen de koeien een beetje over hun nieuwsgierige neuzen. Vervolgens draait één van de koeien zich om, tilt haar staart op en poept zo voor de neus van de leerlingen een dikke koeienvlaai. Leerlingen lopen gruwelend weg van de wei.
- “Ik heb een sprinkhaan gevangen! Ik vind het toch heel eng. Wil jij hem vrijlaten?”
- Goh waar blijven de 2 groepjes die op onderzoek uitgaan naar respectievelijk de Galloways en de Konikpaarden in Meers. Struinen en zoeken in het wilgenbos. Er helemaal omheen. De Maas staat laag ook over de grote stenen naar de overkant. En kijk.....een vos....
En ja de Galloways en de Konikpaarden gevonden. Wauw wat een avontuur hebben we beleefd.

Afvalhelden met de 'buit' van de dag. In totaal zijn door de verschillende groepen vijf volle vuilniszakken met afval verzameld!

4. Met Ecsplore op pad

Samen met Ecsplore is een activiteit voor 55-plussers uitgezet in de zomervakantie. Stichting De Rollen zette vanuit Educatie (Lianne) en Participatie (Séverine) een wandeling uit door het Grensmaasgebied bij Meers. Daarbij is er aandacht voor verbinding, bezinning en verwondering over de bijzondere natuur in dit gebied. Bij de wandeling hebben we materiaal van ARK (zoekkaarten, opdrachtkaarten) ingezet. De volwassenen hebben enorm genoten en vonden het creatief om vanuit een kindperspectief de Grensmaas te (her)ontdekken.

Deze activiteit werd bekostigd door Ecsplore.

VRIJDAG 2 SEPTEMBER **wandeling door de Woodhenge**

Een wandeling door de Woodhenge (bomencirkel) van Meers: een kunstwerk met een bijzondere positionering van oeroude bomen. Ze vertellen het verhaal van de windrichtingen, de zonnewendes en de meanderende rivier. We gaan al wandelend in gesprek: wat verbindt u met de natuur en wat verbindt u met een ander?

Ook gaan we bijzondere plekken van het Grensmaasproject bezoeken.

**Start- en eindpunt: café de Witte Börstel | Koevaart 15, Meers |
13.30 – 16 uur (Maximaal 15 plekken beschikbaar)**

Veldlessen Meers en Elba

Met dank aan

